

Fredagen den 13 mars

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1986/87:165 om optionshandeln

Anf. 1 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat finansministern om han anser att optionshandeln har något samhällsekonomiskt berättigande och om han anser att det är acceptabelt att skattemedel används för sådan spekulering. Vidare har Hans Petersson frågat finansministern vad han avser att göra för att minska de spekulativa inslagen i den svenska ekonomin.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Mitt svar på Hans Peterssons interpellation är följande.

Handeln i optioner kan bl. a. ses som ett sätt att sprida risker för innehavare av värdepapper. Att eftersträva en riskspridning är i vissa fall rimligt. Sett från samhällsekonomisk synpunkt kan emellertid denna handel ge andra effekter som ännu inte är tillräckligt analyserade. Det gäller bl. a. optionshandelns inverkan på kursbildningen på aktiemarknaden. Man kan också ställa sig frågan vilken inverkan en marknad i ränteoptioner har på det allmänna ränteläget och i vad mån en sådan marknad påverkar statsmakternas möjlighet att föra en effektiv ekonomisk politik.

Frågor av denna art blir särskilt aktuella när det gäller vissa slag av optioner, terminer och s. k. futures.

För att få en ingående analys av dessa finansiella instrument har regeringen nyligen tillsatt en utredning som skall behandla frågor rörande bl. a. optioner. Utredningen skall kartlägga och beskriva handeln med optioner och andra liknande instrument samt bedöma denna form av handel utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv.

När det gäller hur skattemedel skall få användas, anser jag självfallet att risktagandet hos dem som förvaltar allmänhetens pengar bör vara litet och givetvis möjligt att bedöma. I sådan finansförvaltning skall således säkerhetsaspekterna ges en central plats.

Svaret på Hans Peterssons sista fråga är att regeringen avser att fullfölja sin ekonomiska politik, som syftar till en långsiktig uthållig tillväxt med full sysselsättning och stigande levnadsstandard. Viktiga led häri är att få ned budgetunderskottet, begränsa inflationen, öka sparandet, förbättra skatte-

Om optionshandeln

Anf. 2 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Bakgrunden till min interpellation är naturligtvis, även om jag inte alls har tänkt att diskutera det enskilda fallet, de stora spekulationsförluster som har gjorts genom optionsaffärer i Stockholms kommun och den starka ökningen av options- och terminsaffärer som av bedömare i den ekonomiska världen har sagts vara de bästa placeringarna under förra året, jämförda med andra för kapitalismen mer normala placeringar. Min uppfattning är att dessa affärer inte skapar några som helst nya värden utan är en form av spekulation i framtida förväntade värden, priser eller räntor, och i förekommande fall valutakurser. De som deltar i dessa affärer brukar tala om att dessa affärer är ett sätt att sprida risker. Det säger också statsrådet Johansson nu i sitt svar – att sprida risker eller att ta risker.

För min del anser jag att denna handel är att likna vid ett slags kvitt-eller-dubbelt-spel mer än vid seriösa affärer. Jag kan inte se att detta kan framställas på annat sätt än att detta är ett högt spel med både vinnare och förlorare. Handel med aktier eller värdepapper är inte spekulation nog i den moderna kapitalismen, utan det krävs nya insatser med ett högre spel med snabbare utsikter till vinster och där en stor anhopning av ekonomiska resurser samlas kring denna nya sorts affär. Jag tycker inte att detta står i överensstämmelse med den allmänna uppfattningen om vad som är normala investeringar eller – med tanke på vad som brukar anses vara vanlig börshandel – det vanliga sättet att tillföra näringslivet riskvilligt kapital och annat. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv tycker jag att detta är mycket tvivelaktigt.

Nu säger statsrådet i svaret att denna handel från samhällsekonomisk synpunkt sett kan ge andra effekter som ännu inte är tillräckligt analyserade. Därefter nämns optionshandelns inverkan på kursbildningen på aktiemarknaden och ränteoptionernas påverkan på det allmänna ränteläget. Bakom dessa försiktiga ord finns naturligtvis kunskapen om och oron för att detta skall utvecklas på ett sätt som inte är önskvärt. Jag har även tidigare noterat att Bengt K. Å. Johansson har uttalat sig mycket tveksamt angående optionshandeln.

Mot denna bakgrund anser jag att det finns en motsättning i svaret. Jag frågade om det är rimligt att samhällets pengar, eller skattepengar, kan användas för sådan här spekulation, och jag gjorde det därför att jag tycker att det skulle vara intressant att höra hur man ser på detta i en vidare mening:

Motsättningen består i att statsrådet i början säger att optionshandel kan vara ett sätt att sprida risker som kan vara rimligt. Men senare i svaret, med anledning av min fråga om man skall använda allmänhetens pengar, säger han att risktagandet då bör vara litet och att säkerhetsaspekterna bör ges en central plats. Jag kan inte tolka det här på något annat sätt än att det ändå råder en så pass stor osäkerhet att man inte bör spekulera med skattemedel på optionsmarknaden. Jag tycker att man går litet som katten kring ett hett

grötfat och inte riktigt vågar ge sig på detta eller uttala en klar tanke om dessa nya spekulativa inslag, vilket ju är litet sorgligt.

För min del tar jag avstånd från denna spekulationshandel, och jag vill gärna begränsa densamma. Om man från näringslivet drar de likvida medel som har samlats där på grund av att man under en lång tid har fört en lönedepressande politik och gynnat vinstutvecklingen i bolagen, skall man naturligtvis dra undan en del av de medel som används i denna spekulatation. Man kan inte komma ifrån att orsaken till att detta ökar så kraftigt just nu måste vara tillgången på kapital som kan satsas på detta vis.

Aven om jag är motståndare till kapitalismen och många av dess inbyggda funktioner, kan jag ändå se en mycket klar skillnad mellan att köpa en aktie som är en direkt investering i produktionen och en optionsrätt på aktier som bygger på förväntade framtida värden och där man sedan snabbt måste omsätta aktien igen för att tillgodogöra sig den vinst man har gjort på sina framtidsgissningar.

Mot bakgrund av denna motsättning som finns i svaret där man alltså anser dels att detta är ett sätt att sprida risker, dels att man nog skall vara försiktig när det gäller samhällets pengar, så skulle jag vilja fråga rakt på sak: Anser statsrådet att det är helt i sin ordning att handla med skattemedel på optionsmarknaden? Det kan inte både röra sig om riskspridning, dvs. något bra, och om något som är tvivelaktigt från säkerhetssynpunkt. Den motsättningen måste redas ut.

Anf. 3 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte blandat ihop dessa saker. I mitt svar resonerade jag först kring frågan om optionshandeln som sådan. Denna har ett mycket stort spridningsområde och kan ses som ett sätt att sprida risker för innehavare av värdepapper som kan vara helt legitimt. Någon tar en risk och någon annan förlorar, eller tar en motrisk. Kvitt eller dubbelt är det nog inte riktigt fråga om.

Detta är inte detsamma som att jag skulle tycka att samhällets pengar skall användas i någon typ av spekulativ verksamhet.

Det som har hänt i en kommun i landet är att stora förluster har skett på grund av olika typer av transaktioner där man har gjort åtaganden om köp och försäljning.

Frågan är sedan i vilken utsträckning kommunen skulle ha behov av en sådan riskspridning. Alldeles uppenbart finns det i det här fallet inte alls någon sådan koppling som kan motivera den typen av stora transaktioner.

I den kommunala kompetensen ligger att rent vinstgivande verksamhet och spekulativa företag inte skall förekomma – det faller utanför den kommunala kompetensen. I de riktlinjer som man har gått ut med från Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet har man tagit upp placering av likvida medel. Det framhålls att säkerhetsaspekten måste ges en central plats när man hanterar kommunala medel. Det är ju allmänhetens pengar som det är fråga om. Oviljan att ta risker är och bör vara mycket stor i den kommunala finansförvaltningen, har det uttryckts i dessa riktlinjer. På den punkten har jag inte någon som helst annan mening, och jag tycker inte heller att det finns anledning att blanda samman det ena med det andra.

Det kan finnas situationer där företag och enskilda och kanske i något fall också kommuner har anledning att sprida risker, men detta är inte detsamma som att ställa sig bakom den typ av spekulation som har lett till stora förluster i Stockholms kommun.

Anf. 4 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Som jag sade förut vill inte heller jag diskutera det enskilda fallet – jag är inte tillräckligt insatt i vad som har hänt – utan det får diskuteras internt i Stockholms kommun. Men jag menar att det här fallet ändå visar vad det är fråga om.

Uppenbarligen behöver man inte på den här marknaden ha tillgång till alla de medel som man spekulerar med, utan det handlar om ett förtroende, att man har en stor garant i ryggen. Då får man möjlighet att handla på det här viset och kan sedan, när optionerna så att säga faller ut, göra en kvittning så att man så småningom står där med stora vinster, trots att man kanske egentligen inte har satsat någonting alls annat än en slug bedömning av framtida utveckling av olika värden, räntor osv.

Statsrådet säger att kommunala medel naturligtvis inte bör användas så här, eftersom det är allmänhetens pengar. Jag skulle vilja säga: Jag tycker inte alls att spekulation på det här sättet skall förekomma. Det finns ju oerhört gott om pengar i dagens samhälle. Det har samlats enorma rikedomar på ett litet fåtal händer. Detta visas inte minst genom TCO:s i dag framlagda undersökning av hur politiken fallit ut och hur fördelningen har blivit.

Jag menar att också dessa pengar på sätt och vis är allmänhetens pengar. De är ju resultatet av den tredje vägens politik, med löneåstramningar och stora vinster i bolagen som man medvetet velat få fram. Det har samlats enorma likviditeter som används på den här marknaden i stället för att investeras på vanligt produktivt sätt.

Hade man gett ut aktier, nyemitterat, omsatt de här pengarna eller genom en förståndig politik som jag tycker borde föras dragit in likvida medel och investerat i regionalpolitiken, i ny sysselsättning, i svaga branscher och för jobb och utveckling, då skulle man kunna säga: Detta var ju en bra användning av de pengar som ändå har tjänats ihop. Men nu används dessa pengar för spekulation, och detta spekulativa inslag kommer naturligtvis att öka om inte regeringen gör någonting åt det.

Det vore intressant att få en ytterligare bakgrund till vad som har gjort att man ändå skall utreda det hela. Jag tycker att Bengt K. Å. Johansson är alltför försiktig och tassande i svaret. Det vore väl bra om han kunde säga rent ut: Vi är ganska förtvvlade över att den här hanteringen ökar så snabbt, vi tycker att de här spekulativa inslagen bör dämpas, och vi håller på att fundera över hur vi skall kunna åstadkomma det. Jag tycker att Bengt K. Å. Johansson är alldeles för vag i sina besked.

Anf. 5 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag tycker det är fel, Hans Petersson, att se den optionshandel som har skett i Stockholms kommuns namn som ett uttryck för läget på hela marknaden. En princip bakom all handel med värdepapper är just att

man skall ha tillgång till de medel som man placerar, ett förhållande som uppenbarligen inte riktigt har gällt i det här fallet. Det pågår en utredning av ärendet, och jag vill inte heller ge mig in på den, men jag vill betona att det är nödvändigt att ha sådana principer som jag nämnt som grund för all optionshandel.

Det utredningsuppdrag som vi har initierat omfattar såväl formerna för denna handel som de lagstiftningsmässiga grunderna, liksom också det samhällsekonomiska perspektivet. Jag kan inte se att det finns skäl att uppfatta detta som att uppdraget skulle vara behäftat med några begränsningar eller vara vagt.

Som jag angav i mitt interpellationssvar har den tredje vägens politik just till syfte, Hans Petersson, att åstadkomma en långsiktig förstärkning av den svenska ekonomin. Vi skall fullfölja en politik som ger ekonomisk tillväxt, full sysselsättning och stigande levnadsstandard. Däri ingår att begränsa inflationen, ändra skattesystemet och annat. Att vi har en hög likviditet i den svenska ekonomin har inte minst samband med att vi under en period av den ekonomiska historien som inte ligger alltför långt tillbaka i tiden inte hade kontroll över budgetutvecklingen. Det är detta som vi fortfarande ser en del effekter av, när företag och andra spekulerar.

Anf. 6 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Det är riktigt som statsrådet säger, att en del av likviditeten har sin grund i att man tvingats ta stora lån för den gemensamma sektorns drift. Genom de räntevinster som då sker överförs naturligtvis medel i motsvarande grad till de privata kapitalister som lånat ut pengar till denna sektor. Men man kan inte undandra regeringen ansvaret för effekterna av den tredje vägens politik, som ju har inriktats på att i den internationella konkurrensens namn pressa ner lönerna. En motsvarande vinstökning har skett, och att man hos kapitalet har kunnat samla i ladorna är alldeles klart. Också socialdemokratin får i det läget ta ansvar för hur dessa pengar nu används.

Jag vill bara erinra om Rune Molins artikel i Dagens Nyheter häromveckan, där han pekade på just utlandsinvesteringarna. Vi har ställt oss bakom den tredje vägens politik, därför att vi trodde att det skulle bli produktiva investeringar när vi nu samlade ihop så mycket pengar åt kapitalet, sade Rune Molin. Han redovisade att 35 miljarder hade investerats utomlands, vilket motsvarar värdet av Volvos och Saabs sammantagna aktiestock. Av den proposition som nu ligger på riksdagens bord kan jag konstatera att nyemissionerna, alltså tillskottet av riskvilligt kapital på den svenska marknaden, beräknas bli 4 miljarder. Det är alltså fråga om rätt stora skillnader. Det här är också ett uttryck för att det finns enormt mycket pengar.

Statsrådet säger att han inte vill diskutera Stockholmsaffärerna, och inte heller jag vill gå in i detalj på dem, men de har ändå ställt den här frågan i blyxtbelysning och visar vad det egentligen handlar om: man kan spekulera t. o. m. utan att ha de reala medlen till hands. Jag tror inte att just detta förhållande i Stockholms kommun är någon engångsföreteelse. Det finns säkert väl betrodda finanskometer med storföretag eller andra garantier

Prot. 1986/87:86
13 mars 1987

*Om opinionsbildning-
en m. m. beträffande
löntagarfonderna*

bakom sig som agerar på motsvarande sätt på optionsmarknaden. Vi skall inte glömma resultatet av uppvärderingen av Fermenta och vad som ligger bakom den. Det kommer nog fler liknande smällar på optionsmarknaden, eftersom verksamheten inte alls skapar någon egentlig tillväxt eller några reala resurser. Det handlar ju bara om spekulation i förväntade värden, och man driver upp kurserna för varandra.

Jag menar att detta är allvarliga inslag i den svenska ekonomin som måste motarbetas.

Anf. 7 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Handel innebär byte av vissa tillgångar. Man kan också byta och handla med värdepapper. Jag tycker inte att man rent allmänt kan utdöma den typen av handel. Sedan kan man ha – och det har jag – vissa synpunkter på i vilken utsträckning olika slag av s.k. instrument är samhällsekonomiskt nyttiga, men det är inte riktigt detsamma som att de skall förbjudas.

Den tredje vägens politik syftar till att åstadkomma reala investeringar och reala löner, Hans Petersson. Det har vi också fått de senaste åren. Det är ett uttryck för att vi har lyckats.

Talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1986/87:191 samt frågorna 1986/87:384 och 401 om opinionsbildningen m. m. beträffande löntagarfonderna

Anf. 8 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har frågat finansministern vilka åtgärder han tänker vidta i syfte att slå vakt om att löntagarfondernas verksamhet kan fullföljas enligt i demokratisk ordning fattade beslut.

Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder mot sådana personer som har hotat och trakasserat fondanhängare och fondmotståndare.

Gunnar Hökmark, slutligen, har frågat statsministern om regeringen avser att vidta någon åtgärd med anledning av att företrädare för regeringen enligt artiklar i tidningen Dagens Nyheter skulle ha givit uttryck för ett visst synsätt beträffande motståndare till löntagarfonderna.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på Bengt Silfverstrands fråga. Statsministern har överlämnat åt mig att svara på frågan ställd av Gunnar Hökmark.

Mitt svar på Bengt Silfverstrands fråga är följande.

Löntagarfonderna har tillkommit i demokratisk ordning efter beslut av Sveriges riksdag. Att genom hot och ekonomiska påtryckningar förmå personer och företag att avstå från affärsförbindelser med löntagarfonderna vittnar enligt min mening om ett förakt för de demokratiska värderingar som

vårt svenska samhälle vilar på. Jag instämmer med Svenska Handelsbankens styrelseordförande Jan Wallander när han säger att det är ett livsvillkor för vår demokrati att den politiska kampen förs enbart med demokratiska medel.

Det är enligt min mening i första hand en uppgift för näringslivets egna företrädare att kraftfullt ta avstånd från metoder av denna art. I den mån rent kriminella metoder har använts utgår jag från att polis eller åklagare ombesörjer den utredning som är nödvändig.

En av intentionerna med lagstiftningen om löntagarfonder är att förbättra riskkapitalförsörjningen för mindre och medelstora företag. Kan inte dessa intentioner upprätthållas på grund av olika bojkottaktioner har enligt min mening en mycket allvarlig situation uppstått. Hotas småföretagens riskkapitalförsörjning genom dessa aktioner kan det sättas i fråga om inte påtryckningarna står i strid med den konkurrensrättsliga lagstiftningen. Jag förutsätter att näringsfrihetsombudsmannen noga följer utvecklingen och att han kommer att vidta de åtgärder som kan bli erforderliga.

Vad jag nu sagt är svar också på Sten Anderssons i Malmö interpellation. Jag vill dock understryka att vad jag nyss har sagt om demokratiska medel i den politiska debatten självfallet gäller alla dem som deltar i denna.

På Gunnar Hökmarks fråga är mitt svar nej.

Anf. 9 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Johansson för svaret på min fråga. Det är ett mycket klargörande svar, och jag tycker det är viktigt att man från regeringens sida gör denna klara och tydliga markering mot krafter i vårt samhälle vilka uppenbarligen inte skyr några medel för att undergräva i demokratisk ordning fattade beslut.

Det är nu drygt tre år sedan Sveriges riksdag fattade beslut om att införa löntagarfonder. Beslutet tillkom efter en mycket långvarig demokratisk process och efter en nästan exempellös kampanj från fondmotståndarnas sida. Löntagarfonder, sade man, utgjorde ett hot mot vårt öppna och demokratiska samhälle. Taggråd skulle omgärda Sverige om vi fick fonder. Från ljuset falla vi mot mörker, skanderade antifondgeneralerna. De som inte på samma sätt kunde entusiasmeras och väckas för fondmotståndets politiska signaler gavs mer eller mindre rundhänt tilltagna dusörer för att sprida sitt budskap också i svenska folkets sommarhagar, platser som normalt brukar betraktas som frizoner för politisk verksamhet. Badstränderna invaderades av små najader med antifondmärken på särskilt exponerade kroppsdelar.

Men svenska folket lät sig inte skrämmas. 1982 års val, som av den samlade borgerligheten proklamerades som en folkomröstning om fonderna, återgav svenska folket dess socialdemokratiska regering.

De löntagarfonder som efter denna långa demokratiska process slutligen infördes kan ses som en reform i typisk socialdemokratisk och reformistisk anda. Biträdande arkitekt till dess utformning var t. o. m. det folkparti som emellertid efter de ekonomiska makthavarnas beslut att gå till storms mot fonderna nästan över en natt bytte sida och blev fondmotståndare.

Sakta men säkert har sedan fonderna arbetat sig in på kapitalmarknaden

som ägarpart i stora och små företag. Processen beskrivs träffande av Villy Bergström och Lennart Låftman i Mellansvenska löntagarfonden i DN den 3 mars: "Sakta men säkert etableras lokala anknytningar mellan löntagarfonderna och fackföreningsrörelsen liksom med lokala banker. Det är svårt att tänka sig att ett varaktigt, framgångsrikt kollektivt ägande skulle kunna växa fram på något annat sätt än detta – gradvisa förändringar och ökade insikter bland de etablerade ägargrupperna och i fackföreningsrörelsen."

Vad diskussionen nu handlar om är inte om vi skall tycka om fonderna som sådana eller inte. Det handlar inte heller om vilken syn vi skall ha på enskilda affärssuppgörelser, t. ex. huruvida vi gillar eller ogillar optionsaffärer av det ena eller andra slaget. Vad det nu är fråga om är vilken inställning man skall ha till i demokratisk ordning fattade beslut och om man stillatigande skall acceptera att enskilda företrädare för svenskt näringsliv, företagarorganisationer och kampanjorganisationer, sanktionerade och finansierade av näringslivet, ostört skall kunna uppmana till direkt kundbojkott av affärssuppgörelser träffade på marknadsekonomins grund och på affärsmässiga villkor. Vi måste ställa oss frågan: Hur ser näringslivet och borgerliga politiker på hot om organiserade bojkotter i syfte att motarbeta förverkligandet av ett riksdagsbeslut? Det är detta principfrågan gäller och ingenting annat.

Klara besked på denna punkt är viktiga inte minst mot bakgrund av det förhållandet att flera borgerliga riksdagsledamöter är medlemmar i den företagarorganisation som i de mest oförblommerade ordalagen uppmanat till just kundbojkott av affärssuppgörelser med löntagarfonderna.

Det är mycket allvarligt när fondmotståndare först försöker ge en vrånbild av fonderna och utmåla dem som ett hot mot demokratin, sedan skrämna inte minst småföretagare för allt samröre med fonderna och därefter legitimera odemokratiska metoder för att bekämpa detta förmenta hot mot marknadsekonomi. Detta är ingenting annat än jesuitmoral – ändamålet helgar medlen.

Logik och konsekvens är det inte heller så noga med när man skall attackera fonderna. Ett av näringslivets propagandaorgan har nyligen gjort en utvärdering av fondernas verksamhet och därvidlag dragit den inte alltför sensationella slutsatsen att fonderna hittills i huvudsak agerat på börsen och gentemot de större företagen. Nyemissionsvolymen har varit liten och riskkapitalförsörjningen till de mindre företagen ganska blygsam. Ja, vad hade man egentligen väntat sig efter alla hot och påtryckningar mot dem som eventuellt funderat på att göra affärer med fonderna?

Eftersom tanken bakom införandet av löntagarfonder bl. a. var att förse de mindre och medelstora företagen med riskkapital, är bojkottaktionerna utomordentligt allvarliga. Jag utgår från att regeringen kommer att ägna denna fråga stor uppmärksamhet – vilket ju också svaret från statsrådet gav en klar antydning om.

Anf. 10 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag ställde min interpellation för att fråga statsrådet vad för åtgärder han ämnar vidta mot de personer som hotar dels fondanhängare, dels fondmotståndare. Baserat på tidigare skarpa uttalanden i pressen konstaterar jag att det svar han har lämnat i dag är mycket, mycket tamt.

Herr talman! Efter det att fonderna infördes för en del år sedan har fondmotståndarna förgäves försökt få i gång en debatt om fonderna och deras verksamhet, men det har varit mycket svårt. I A-pressen, i LO-pressen och även från statsrådets sida har man varit knäpp tyst. Jag kan förstå varför. Det är för allt det som fonderna utlovade – man skulle t. ex. motverka "klippverksamheten" inom näringslivet. Men är det någon, herr talman, som har använt stora saxen, är det sannerligen löntagarfonderna. De har klippt i både kvadrat och kubik.

Ett vallöfte var ju att allmänna val skulle hållas när det gäller att utse styrelseledamöter till fonderna. Det löftet har man brutit. Vad man har lovat kommer inte att genomföras. Men nu har man startat en stor propagandamaskin, och varför har man gjort det? Jo, därför att det har väckts en viss debatt beträffande en affär mellan en fond och Svenska Handelsbanken. Motståndare till löntagarfonderna har tyckt att sådana här affärer inte är bra. De anser – och det är en demokratisk rättighet för dem att anse det – att löntagarfonderna på sikt kommer att hota vårt fria näringsliv.

I den här debatten har det talats om hotelser mot anställda på Svenska Handelsbanken. Här har talats om polisanmälan och polisbeskydd. Men enligt vad som har stått i pressen har ingen polisanmälan gjorts. Ingen har stått under polisbeskydd. Det här talet är alltså inte riktigt korrekt. Med tanke på olika statsrådsuttalanden kan man väl hoppas att statsråden framöver bättre kontrollerar sina uppgiftslämnare än vad som har skett i det här fallet.

Statsrådet Johansson har sagt att vi måste ta itu med fondmotståndarnas odemokratiska metoder. Ett annat statsråd, Thage Peterson, har sagt att fondmotståndarna förpestar luften. Man skall inte raljera, herr talman, men jag har trott – i min naivitet – att den ibland dåliga luften i Sverige berott på utsläpp från kol- och oljekraftverk inom och utom Sverige och ibland kanske på bilavgaser. Men om jag skulle ha fel – om det alltså skulle bero på fondmotståndarna – lär vi, med tanke på det massiva motstånd som fortfarande finns mot fonderna i Sverige, få leva med dålig luft i Sverige under många år framöver. Även i A-pressen och LO-pressen har det förekommit våldsamma attacker med anledning av Handelsbanksaffären. Man har t. o. m. gjort liknelser med nazistiska metoder.

Det här visar, herr talman, att det inte bara är dagens svenska grundskoleungdom som ibland har dåliga kunskaper i matematik. Gårdagens skolungdom har dåliga kunskaper i historia – detta sagt med tanke på de jämförelser som har gjorts.

Jag hoppas att A-pressens nyhetsjournalister inte reagerar lika långsamt som man gjort i det här fallet. Tidigare har man ju inte reagerat när det har uttalats mycket skarpa hotelser mot fondmotståndarna.

År 1983 demonstrerade ungefär 100 000 personer här i Stockholm. 4 oktober-kommitténs ordförande fick byta hotell flera gånger och var tvungen att bo under antaget namn på hotell, därför att han var mordhotad. I rätten för samma demonstration gick 15 säkerhetspolisier. Orsak: mordhot mot kommitténs ledamöter.

Vid demonstrationer 1984 i Göteborg och Stockholm uttalades också mordhot.

Vid en demonstration 1985 i Jönköping övervägde polisen att avbryta demonstrationen, därför att man hade fått besked om att en prickskytt kunde finnas vid vägen för att eventuellt skjuta mot demonstrationståget.

Under årens lopp har 4 oktober-kommitténs kansli fått ta emot massvis med anonyma telefonsamtal och anonyma brev. Dels har beskyllningarna där varit så att säga totalt otryckbara, dels har det handlat om direkta mordhot. Men det har icke förekommit ett ord från A-pressen eller LO-pressen eller från statsråden, trots att det här måste vara mycket mer graverande än Handelsbankshotet – som kanske inte finns i verkligheten när man väl kontrollerar det.

Det sades häromdagen i ett TV-program från Bergslagen: Björn Wahlström – ordförande för Svenskt Stål – figurerade som en hängd docka i en gruvgång. Icke en reaktion från A-pressen eller LO-pressen!

Om man på ett fondmotståndarkontor skulle finna en docka föreställande Feldt, herr Johansson eller Jan Wallander, skulle A-pressen sätta i gång den stora maskinen, men när fondmotståndare blir hotade är det knäpptyst i arbetarrörelsen. Man borde vara mera konsekvent.

Kan statsrådet ge något exempel utöver Handelsbanken där fondmotståndare har blivit hotade? Tar statsrådet avstånd från den docka som föreställer Björn Wahlström på Svenskt Stål AB?

Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Först vill jag be att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Svaret var mycket kort – och det var bra att det var kort.

När det gäller en del av svaret tycker jag mig märka att Bengt K. Å. Johansson gråter krokodiltårar, nämligen när han oroar sig för de små och medelstora företagens långsiktiga kapitalförsörjning. Herr talman! En av orsakerna till att svenska företagare – småföretagare, medelstora företagare och stora företagare – så oerhört hårt och intensivt har agerat mot löntagarfonderna är att dessa fonder är det stora hotet mot den långsiktiga kapitalbildningen i framgångsrika företag.

Bengt K. Å. Johansson, som hanterar löntagarfondsfrågorna i regeringen, bör här ge ett besked om hur mycket de små och medelstora företagen har tvingats betala in till de löntagarfonder som sedan antingen har placerat pengarna på börsen eller har placerat pengarna i Ljusne Kätting och andra mindre lyckade företagsexperiment. Om Bengt K. Å. Johansson inte lämnar det beskedet här beror det på att han inte känner till det, och då faller en viktig del av argumentationen.

Herr talman! Denna debatt är i långa stycken betydligt mer principiellt viktig än själva löntagarfondsfrågan i sig. Den gäller nämligen hur regeringsmakten skall agera för att slå vakt om fria människors rätt till en fri opinionsbildning. Sedan Svenska Handelsbankens direktör beslutade sig för att avstå från den hemligstämplade optionsaffären har det utbrutit en mycket beklaglig och obehaglig debatt. Ledande socialdemokratiska tidningar och ledande fackliga företrädare har i generella och svepande termer kallat fondsmotståndarna för drägg och avskum, och ord som nazister och fascister har nämnts. LO:s ordförande har t. o. m. förknippat fondmotståndet med apartheidregimen i Sydafrika. Den typen av lågvattenmärken bör varje

regering, inte i handling, därför att opinionsbildningen skall vara fri, men i attityder visa att den drar en gräns mot. Så har det emellertid inte varit i detta fall, herr talman. I stället har regeringens företrädare sanktionerat denna typ av lågvattenmärken. En av statsrådets kolleger har sagt, som tidigare nämnts här i kammaren i dag, att fondmotståndarna förpestar luften. Fondmotståndarna är den majoritet av svenska folket som vill avskaffa löntagarfonderna. Samma kollega till statsrådet har sagt att företagarna inte skall hålla på med en massa antifondmöten och antifonddemonstrationer utan hålla sig till sina företag. De skall alltså inte ägna sig åt att utöva den rätt som varje medborgare i ett demokratiskt samhälle har, nämligen fri opinionsbildning.

Jag vill fråga statsrådet: Står regeringen fast vid att fondmotståndarna förpestar luften? Står regeringen fast vid att företagare inte skall ägna sig åt opinionsbildning mot löntagarfonder utan stanna hemma på företaget? Gäller det i så fall andra grupper i samhället, som löntagare och pensionärer? Det vore bra att få ett klart besked på den punkten.

Detta är principiellt mycket viktiga saker och har sin särskilda, principiella klang, på grund av att regeringen har gjort ytterligare en sak. Man har i mycket svepande och generella termer försökt förknippa alla de människor som sysslar med att bilda opinion mot löntagarfonderna med kriminella aktiviteter. Det är någonting som sker i andra länder, herr talman. En regeringsmakt skall inte ägna sig åt att ifrågasätta det legitima i att bilda opinion i en fråga, oavsett om regeringsmaktens företrädare är med eller emot den opinionen.

Det är fråga om ett viktigt renhållningsarbete. Regeringen har inte skött det. Men Bengt K. Å. Johansson har möjlighet att här i dag ta ett första steg i den riktningen, om han är en så pass stor person som en person i regeringsställning bör vara.

Herr talman! Jag tror att regeringspartiet har underskattat djupet och bredden i det svenska fondmotståndet. Det är en majoritet av svenska folket som är emot just den kollektivering av ägandet som Bengt Silfverstrand så entusiastiskt pläderade för. Fonderna växer, och de är ett hot mot det fria näringslivet. De som vill samarbeta med fonderna, och därigenom göra detta hot än större, har den fulla friheten att göra det. Men förneka aldrig, Bengt K. Å. Johansson, andra fria människors rätt att själva avgöra om de vill samarbeta med dem som bidrar till att hotet från fonderna blir större! Bengt K. Å. Johansson har frihet att välja vem han vill samarbeta med. Jag har den friheten. Förkasta inte den friheten som någonting odemokratiskt – för då gör ni demokratin en otjänst.

Jag skulle avslutningsvis vilja repetera vad jag vill ha svar på: Hur mycket pengar har de små och medelstora företagen tvingats betala in? Står ni fast vid tidigare uttalanden? Är det på fullt allvar ni i detta fall vill döma ut opinionsbildningen som odemokratisk?

Anf. 12 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Överenskommelser sluter man och affärer gör man med dem man har förtroende för. Statsrådet talar i sitt svar om hot och ekonomiska påtryckningar. Om han med hot avser hot om fysiskt våld eller något sådant, är det självklart att vi alla tar avstånd från det. Men vad menar han med ekonomiska påtryckningar?

Visst har vem som helst rätt att säga: Jag vill inte samarbeta med dig, om du samarbetar med mina ovänner. Och flertalet företagare – de har här stöd av en majoritet av svenska folket – betraktar löntagarfonder som ovänner. Det gör de för det första för att de uppfattar att de betalningar de måste göra till dessa fonder försvagar deras företag. För det andra, och ännu viktigare, ser de löntagarfonderna som ett långsiktigt hot, inte bara mot sina egna företag, utan mot hela det samhällssystem som de tror på, vill utveckla och lämna i arv till alla svenskar.

Vem är det nu, herr talman, som hotar? Ja, i dag här i kammaren är det uppenbarligen regeringen. Det är den som i statsrådet Johanssons svar hotar att bussa näringsfrihetsombudsmannen på dem som inte vill samarbeta med löntagarfonderna. Men, herr statsråd, näringsfrihet är inte bara rätten att tillverka och handla. Det är också rätten att välja med vem man vill ha affärer och med vem man vill samarbeta.

Herr talman! Den som inte vill samarbeta med löntagarfonder har rätt att säga nej till sådant samarbete. Den som inte vill samarbeta med dem som väljer att samarbeta med löntagarfonder har rätt att säga nej till det också. Det ingår i näringsfriheten, och mer än så, det ingår i de demokratiska friheter vi alla har.

Herr talman! Jag uppmanar statsrådet Johansson: Sluta att hota de svenska företagare som fortsätter kampen mot löntagarfonderna! Värna om medborgarrätten, *den* är omistlig, inte löntagarfonderna!

Anf. 13 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Bengt Silfverstrand talade i sitt inlägg om jesuitisk moral. Man kan verkligen tala om en sådan i de inlägg som här har förekommit. Nu är det helt plötsligt, i Hadar Cars mun, regeringen som hotar dem som tycker illa om löntagarfonderna och dem som väljer att inte samarbeta med dessa. Men det är inte det som det handlar om, utan om huruvida man skall ha rätt att organisera bojkotter och om Hadar Cars och andra genom tystnad eller genom aktivt instämmande skall ställa sig bakom olika typer av organiserade bojkotter och hot. Det är något helt annat, Hadar Cars.

Det är fantastiskt att höra Gunnar Hökmark ge sig in i debatten om *fondmotståndarnas metoder, som han själv uppenbarligen sympatiserar med* och ger sitt stöd. Han säger att han ser de hot och påtryckningar som förekommit som uttryck för näringslivets rätt och en rätt för honom själv att framföra värderingar och bilda opinion. Han har också i en artikel sagt att det är en fråga om avtalsfrihet. Han ställer sig alltså bakom och gör sig rent av till talesman för dem som anser det acceptabelt och rimligt att i organiserade former framföra hot och bedriva utpressning. Jag tycker att det är utomordentligt allvarligt.

Jag har läst den artikel som Gunnar Hökmark skrev i Svenska Dagbladet för en tid sedan. För det första ifrågasätter han där att hot har förekommit. Han ifrågasätter om de som har vittnat i pressen och dokumenterat hur de har blivit hotade över huvud taget talar sanning. Det är märkligt.

Gunnar Hökmark säger också att han inte kan acceptera olaga hot. Men Gunnar Hökmark kan tydligen acceptera hot och påtryckningar av det slag som har förekommit, bara de inte har förbjudits i lag.

Gunnar Hökmark säger vidare i artikeln att löntagarfonderna har tillkommit i strid med en majoritet av svenska folket. Han underkänner alltså den demokratiska karaktären av beslut som har fattats av Sveriges riksdag, där han själv är representant. Det är utomordentligt anmärkningsvärt. Han vänder också bannstrålen mot Handelsbankens ledning, som fallit undan för hotet – som då förstås möjligen inte har förekommit. Det är inte de som hetsat som anklagas utan offren, det är de som inte har kommit undan klappjakten, som har felat.

Vad skall man säga, herr talman, om en sådan moral, om den inte är jesuitisk?

Sten Andersson i Malmö ställer sig bakom myten att Jan Wallander, Bo Dahlgren och andra när de har vittnat i pressen och i andra sammanhang kanske inte har talat sanning. I stället för att ta avstånd från denna mytbildning, som varje ärlig människa bör göra, säger Sten Andersson tvärtom att regeringen borde bättre kontrollera sina uppgiftslämnare. Vi läser liksom andra vad som står i tidningarna. Jag ifrågasätter inte att Jan Wallander är en vittnesgill person, men det gör Sten Andersson och Gunnar Hökmark. Det stinker om den här affären – det kan vi väl vara ense om, Sten Andersson i Malmö.

Det är inte socialdemokraterna eller A-pressen som har försökt att bygga upp någon sorts kampanj. Fondmotståndare som försökt att få i gång en debatt har nu, säger Sten Andersson, äntligen lyckats. Ja, det kan man säga, men de som har fört debatten är i första hand fondmotståndare. Det är de som har hotat och de som har utsatts för hot. Vi hade aldrig blandat oss i den debatten, om det inte varit så att detta är en mycket allvarlig historia. Dels, Gunnar Hökmark, när det gäller småföretagens kapitalförsörjning, dels också därför att den berör demokratins funktionssätt.

Jan Wallander skriver i tidningen att man inom näringslivet alltid varit mycket angelägen om att ge utrymme för affärer enligt affärsmässiga principer. Man har värnat om principen att i naturligt eget intresse träffa avtal och inte tillåta ekonomiska påtryckningar i politiskt syfte. När han drar paralleller med vad som hände under McCarthy-perioden i USA och längre tillbaka i Tyskland och Italien, är detta ett uttryck för hur starkt han har reagerat och hur djupt han känner i den här affären. Det tycker jag att också alla andra borde göra som har engagerat sig för näringsfriheten och för de demokratiska principerna – det är vad det gäller.

Anf. 14 BENGTT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag tycker det är viktigt att vi har klart för oss upprinnelsen till den diskussion vi nu för och inte försöker hålla flera bollar i luften samtidigt; syftena med de borgerliga frågeställarnas inlägg här har ju varit andra.

Låt mig då erinra om att upprinnelsen var den att en ledande och respekterad företrädare för svenskt bank- och affärsliv, Jan Wallander, konstaterade att en affär som på affärsmässiga och marknadsmässiga grunder bedömts som bra inte kunde fullföljas beroende på att aktörerna som ville träffa avtalet i fråga – de anställda i banken, banken som sådan – inte vågade göra det därför att de utsattes för hot av olika slag. I den här debatten får vi nu

höra att man skall få göra affärer med vilka man vill. Detta är en självklarhet. Men anledningen till att Handelsbanken och andra företag har dragit sig ur preliminärt träffade uppgörelser har inte varit att man inte velat göra affärer med löntagarfonderna utan det har varit att man efter alla dessa påtryckningar inte längre har vågat göra dessa affärer av rädsla för att sedan bli utfrusen ur det näringsliv som man är beroende av. Det är en väsentlig skillnad om man drar sig ur en affärsuppgörelse på grund av att man inte vill fullfölja den eller om man inte vågar göra det på grund av omständigheterna.

Anständigheten och hederligheten kräver att vi diskuterar sakfrågan: Varför drogs hela denna affär i gång? Varför fick vi en diskussion om i riksdagen i demokratisk ordning fattade beslut, som man sedan försöker urholka och upphäva genom att inte respektera de regler som gäller på marknaden? Vi har t. o. m. ett utslag i aktiemarknadsnämnden som visar att Handelsbanksaffären gjordes på marknadsmässiga grunder och alltså från ekonomisk synpunkt var bra för de människor i Handelsbanken som ville göra den.

Till sist vill jag göra ett konstaterande när det gäller näringsfriheten, som också har dragits in i sammanhanget. Efter de här, delvis framgångsrika, försöken till kundbojkott från etablerade företagsorganisationers sida måste man fråga: Är villkoren för att kunna göra affärer i Sverige i dag verkligen att man måste avsvära sig allt samröre med löntagarfonderna? Den frågan tycker jag de borgerliga kritikerna borde besvara.

Anf. 15 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det ganska milda och ljumma svar som statsrådet presenterade för oss och det faktum att temperaturen hade höjts åtskilliga grader i repliken får mig att tänka på det gamla rådet: När argumenten är dåliga, höj rösten! Det imponerar inte i riksdagen 1987, herr statsråd.

Varför har vi då ifrågasatt detta med hot? Med stort buller och bång slår man upp att någon i ledningen för Svenska Handelsbanken blivit hotad. Det hade gjorts polisanmälan, och de berörda personerna hade fått polisbeskydd. När man började plocka av den här julgranen försvann polisanmälan, och det var inte längre fråga om något polisbeskydd. Statsrådet får ursäkta om vi inte sätter den allra största tilltro till det hotet. Jag tycker att det har klätt av sig självt.

Jag bad statsrådet att nämna några exempel på andra eventuella hot som uttalats mot dem som tänkt göra affärer med löntagarfonderna. Jag bad honom också att ta avstånd från dockan föreställande Björn Wahlström som hängde i en gruvgång i Bergslagen. Icke ett ord, icke ett kommatecken fick jag till svar.

Statsrådet tar återigen upp Wallander och Handelsbanken och säger att denne har uttryckt att detta tillvägagångssätt kan uppfattas som nazistiska metoder. Det är var människas rätt att tycka om en sak får en viss utformning. Men hela A-pressen och LO-pressen behöver inte med naturnödvändighet kasta sig över detta för att en person säger att någon eller några agerar nazistiskt.

Herr talman! Till sist vill jag säga att jag inte har fått ett ord till svar på den centrala frågan i mitt inlägg. Varför, herr statsråd, var ni så tysta? Varför var

A-pressen och LO-pressen så tysta vid de många bevisade hot som förekommit mot fondmotståndare? Är det så att ni accepterar hot mot fondmotståndare, men att ni när det gäller tänkbara hot mot fondanhängare sätter in den stora propagandamaskinen?

Anf. 16 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag kan inte annat än tycka att det är litet lustigt, att när Bengt K. Å. Johansson uttalar sig mycket patetiskt och ömmande om de små och medelstora företagens kapitalförsörjning, är det i samband med en debatt som gäller hemligstämplade optionsaffärer med ett antal direktörer i Handelsbanken. Vitsen med fonderna var väl inte att man skulle trygga kapitalförsörjningen för ett antal direktörer i Handelsbanken? Det hade varit en poäng i Bengt K. Å. Johanssons inlägg och för den fortsatta debatten här i riksdagen om han hade bemödat sig om att svara på de frågor som jag ställde i stället för att addera nya skällsord av typen jesuitisk moral till debatten. Jag tog det inte direkt ad notam när Bengt Silfverstrand hävde det ur sig. Det förvånade mig inte så mycket. Men jag tycker att det blir tråkigare när statsrådet gör det.

Varför inte svara på frågan om hur mycket pengar de små och medelstora företagen har fått betala till löntagarfonderna i stället för att i andra lägen bekymra sig om deras kapitalförsörjning? Varför inte svara på den frågan jag ställde, om det är regeringens uppfattning att fondmotståndarna förpestar luften och att företagen inte bör ägna sig åt antifondmöten och opinionsbildning mot löntagarfonderna? Varför inte svara på frågan om statsrådet menar allvar när han ifrågasätter fria medborgares rätt att själva välja samarbetspartner?

Herr talman! Detta är frågor som är principiellt viktiga och som man möjligtvis kan slingra sig förbi genom att häva ur sig olika anklagelser. Det obehagliga i hela denna affär är att Bengt K. Å. Johansson och andra utgår från vad som har skett i de allra värsta utmärkena av olagliga aktiviteter – t. ex. telefonterror och liknande som alla i ett demokratiskt rättssamhälle utan vidare kan fördöma – och så att säga klistrar dessa handlingar på fondmotståndarna, precis som om vi skulle klistra på socialdemokratin vad någon annan galning gör i form av telefonterror och fördöma den för det. Det är ovärdigt och det är oetiskt att föra debatten på det viset. Det är farligt att förknippa fri opinionsbildning med kriminalitet. Jag tycker att Bengt K. Å. Johansson i sin iver att debattera ändå borde kunna ha den respekten för sina meningsmotståndare att han inte i generella termer bedömer deras agerande som kriminellt eller som olika typer av hot och utpressning. Precisera gärna dessa anklagelser, men fördöm inte fondmotståndarna generellt! Slutligen skulle jag vilja upppepa: Ge ett svar på dessa frågor, innan denna debattrunda tar slut! Ge ett svar på frågan varför ni inte är beredda att utreda t. ex. de hemliga optionsaffärerna.

Anf. 17 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Visst har företagare rätt att säga nej till ett samarbete med löntagarfonder. Statsrådet kallar det för bojkott. Får jag fråga statsrådet: Förvägrar han företagen rätten att välja med vem de vill samarbeta?

Visst har väl företagarna rätten att gemensamt ta avstånd från samarbete med dem som vill hjälpa löntagarfonderna att öka sitt inflytande i det svenska samhället. Vad anser statsrådet: Har de den rätten i dag? Vill statsrådet beröva dem den rätten i framtiden?

Det är uppenbart, herr talman, att statsrådet hotar. Han vill varna företagare för att utöva sina rättigheter, de rättigheter som alla andra medborgare i vårt samhälle har. Aktar sig inte företagarna för att använda sina medborgerliga rättigheter vill statsrådet bussa näringsfrihetsombudsmannen på dem. Det är inte ett dolt hot, utan det är ett öppet hot från regeringens sida – ett maktens oförställda hot. Det hotet, herr talman, visar hur väsentligt det är att maktkoncentrationen inte får växa sig starkare. Det visar hur viktigt det är att motståndet mot löntagarfonderna går vidare.

Anf. 18 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Hadar Cars frågar om jag förvägrar företagare rätten att inte samarbeta med löntagarfonderna. Inte alls! Det är inte det frågan gäller. Hadar Cars visar vilken svag sak han försvarar när han för över diskussionen på det planet. Vad det gäller är om Hadar Cars ställer sig bakom organiserade bojkotter, något som jag menar är ett hot mot näringsfriheten. Så pass mycket vet Hadar Cars om näringsfriheten att olika typer av köpbojkott och säljbojkott både kan strida mot näringsfriheten och naturligtvis kan vara ett hot mot den enskilde. Jag måste säga att jag är mycket besviken på Hadar Cars, som inte vill kosta på sig att ta avstånd från den här typen av åtgärder och hot.

Sten Andersson i Malmö ger sig, typiskt nog, in på en diskussion huruvida det har ingivits någon formell polisanmälan eller inte. Det är för Sten Andersson det viktiga i den här frågan, och det är mycket märkligt. Hela denna diskussion huruvida man skall ha rätt att teckna avtal och kunna göra det utan att bli utsatt för hot och bojkotter – märk väl att en affärsbank självfallet är utomordentligt känslig för den typen av påtryckningar – kommer nu att gälla huruvida man skall ifrågasätta dem som öppet har framträtt och talat om hur pass hotade de känt sig och om en polisanmälan har ingivits eller inte.

Så för Sten Andersson i Malmö in frågan varför jag inte tar avstånd från detta med dockan som hängde i gruvgången. Självfallet tar jag avstånd från den saken. Men det här är ett sätt att föra diskussionen på avvägar – genom att blanda in sådant som jag alltid har tagit avstånd från.

Givetvis tar jag avstånd också från hot som riktas mot dem som är fondmotståndare. Men vad det nu handlar om är ju huruvida Sten Andersson och Gunnar Hökmark och Hadar Cars kan kosta på sig att ta avstånd inte från dem som hotar fondanhängare, utan från dem som utsätter fondmotståndare för hot och bojkott. Men inte ens detta kan de kosta på sig att ta avstånd från. Enligt Gunnar Hökmarks vokabulär måste det vara fråga om olaga hot.

Jag vill återigen säga till Gunnar Hökmark att jag finner det uppseendeväckande att man gör det till en fråga om yttrandefrihet huruvida man skall ställa sig bakom eller ta avstånd från olika typer av organiserade hot och bojkotter. När Företagareförbundet öppet träder fram och i brev och tidningsartiklar säger att det här är inte en fråga där landets tiotusentals

småföretagare stillatigande accepterar att några representanter för storföretagen av kortsiktigt egenintresse river upp den gemensamma fronten mot fonderna och sedan även stimulerar fram olika slags åtgärder, så är det hot. Då bör alla som vill värna både om näringsfriheten och om demokratin ta avstånd från sådana åtgärder.

Gunnar Hökmark försöker hela tiden föra över diskussionen till att gälla löntagarfonderna. Det gäller inte löntagarfonderna den här gången. Vi kan ha många debatter om löntagarfonderna – de finns – men det handlar om huruvida man skall upprätthålla demokratiska principer när man tar ställning. Var och en har sin uppfattning. Det finns en fri opinionsbildning. Sedan är frågan om detta skall leda över till att man organiserar bojkotter och hot och – märk väl – om inte representanter för Sveriges riksdag och för näringslivet kan kosta på sig att ta avstånd från den typen av påtryckningar.

Talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 19 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Förvägrar man företagare rätten att välja affärspartner? Så formulerades en fråga som jag tycker är något märklig. Men då finns det ju skäl att slå fast följande.

Handelsbankens anställda valde av fri vilja Trefond Invest som affärspartner. Där fanns det fria valet. Man ansåg att detta var en bra affär ekonomiskt sett – man ville göra affären, oavsett vad man som person tyckte om löntagarfonderna som sådana.

Det var först i det läge då man via telefonsamtal och via olika slags brev hotades som man lät affären bero; den blev aldrig av. I en skrivelse som Företagareförbundet riktat till bankens styrelse och bolagsstämma står det uttryckligen att om man skulle välja solidarisera sig med affären kan en organiserad kundbojkott bli ett vapen när det gäller företaget. Klarare kan det inte sägas. Man nöjer sig inte med den mycket berättigade politiska kampen och det politiska motståndet mot fonderna. Är man emot löntagarfonderna – det blir ett klart svar – skall man givetvis plädera för den uppfattningen. Det går en rågång mellan politik och affärer. Också de som i Sveriges riksdag har fattat ett beslut att rösta emot fonderna har ändå en moralisk skyldighet – när de accepterar spelreglerna – att se till att fonderna får agera på den ekonomiska marknaden på samma villkor som andra institutioner, företag, fonder och allt vad det nu kan handla om.

Det är faktiskt så att vi alla har skyldighet att se till att löntagarfonderna förvaltar löntagarnas och pensionärernas pengar på ett ansvarsfullt sätt. Det innebär bl. a. att fonderna skall ge 3 % real avkastning. För att fonderna skall klara detta måste de kunna agera på en marknad där spelreglerna accepteras. Skulle det visa sig – som det har gjort i flera fall – att fonderna kan gå in i förparterna fördelaktiga affärer, skall de få göra dessa affärer. Det är demokratisk anständighet.

Avslutningsvis vill jag säga att det återstår en avgörande fråga som vi borde få svar på från dem som har repliktid kvar, nämligen denna: Är verkligen villkoret för att man i dag skall kunna göra affärer i Sverige att man avsvär sig allt samröre med löntagarfonderna?

Anf. 20 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Statsrådet får faktiskt ursäkta om man ställer sig litet tvivlande angående detta hot mot Handelsbanken. Hotet slogs upp stort i tidningarna: polisanmälan och polisbeskydd. Det visade ju sig att detta inte var sant! Jag tycker att det finns alla goda skäl i världen att ifrågasätta kvaliteten och kvantiteten på detta hot.

Jag är tacksam för att statsrådet tar avstånd från Wahlström-dockan i en gruvort i Bergslagen. Han säger också att han tar avstånd från hotelser som har skett mot fondmotståndare. Jag tackar för detta också, herr statsråd! Det enda jag beklagar är att det varit en väl lång inkubationstid, att detta inte hade kunnat hända 1983 eller 1984. Att man skall ha så lång reaktionstid och samtidigt vara statsråd i Sverige förvånar mig något. Jag bad också att få ett besked från statsrådet om han kunde ge ytterligare exempel, utöver det något tvivelaktiga om Handelsbanken, på människor och företag som blivit utsatta för hotelser och påtryckningar från fondmotståndare. Nu har statsrådet en chans till att komma tillbaka. Tyvärr kan jag inte kommentera svaret, men den biten får jag köpa i alla fall.

Allra sist, herr talman. Det är faktiskt något förvånande att stå här och höra statsrådet Johansson som en försvarare och förkämpe m. m. för det fria näringslivet. Om han vill leva upp till denna stora och stolta roll, borde han kanske kontakta sina kolleger i LO-facket där de minsann inte tillämpar det fria näringslivets paroller om fri offertgivning och antagande av det billigaste budet. Vi har massvis med fackföreningar i Sverige som har sagt klart nej till offerter från t. ex. olika försäkringsbolag som har varit bättre och billigare än Folksam. Men i den heliga solidaritetens namn har man i de flesta fallen alltid valt Folksam, trots att det har funnits alternativ som har varit både billigare och bättre. Jag tycker att statsrådet skall skriva några rader till dessa organisationer och tala om vikten, värdet och nyttan för människorna av en fri konkurrens.

Anf. 21 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Ingen företrädare för en viss opinion kan ta ansvar för allt som sägs eller görs i det sammanhanget. Bengt K. Å. Johansson kan inte göra det. Fondanhängarna kan inte gärna ta ansvar för alla slipprigheter och alla hot som har riktats mot fondmotståndarna. Och omvänt kan man inte göra det motsatta, eftersom det alltid finns element och människor som bedriver utpressning och riktar hot mot människor. Med utpressning och hot menar jag olagliga aktiviteter – och så är det också enligt svensk lag. Jag tycker att man borde kunna lämna denna debatt därhän, eftersom den viktiga principiella debatten i detta sammanhang ju inte gäller löntagarfonderna i sig utan regeringens och den offentliga maktens sätt att agera när det gäller att värna och skydda den fria opinionsbildningen. Kolleger till Bengt K. Å. Johansson har i offentliga uttalanden i mycket generella termer klistrat på fondmotståndet ytterligt förödlämpande uttryck, påståenden och insinuationer. Därigenom har de försökt beröva fondmotståndarna – en majoritet av svenska folket, det vill jag gärna stå fast vid, även om det har fattats ett beslut i motsatt riktning i Sveriges riksdag – den moraliska legitimiteten att stå upp för sina idéer. Det kan synas bekvämt just nu denna gång att litet stillatigande

sanktionera att ledande socialdemokrater benämner fondmotståndet nazistiskt och fascistiskt. Man ritar hakkors och pistoler i ledande LO-tidningar eller jämför det med apartheid. Det kan vara bekvämt och roligt att tåga om detta, men därigenom medverkar man till att den fria och öppna debatten undermineras.

Jag tycker faktiskt att det är en poäng att de hot som har utförts skall polisanmälas, eftersom det är på detta sätt som vi i ett rättssamhälle möter den typ av fenomen som inte hör hemma i den demokratiska debatten. Men för den skull skall man inte förvägra fria människor rätten att välja vem de vill samarbeta med.

Herr talman! Jag kan till viss del förstå regeringens sätt att välja sina ordalag, därför att kvar av löftena om en solidarisk lönepolitik, kvar av löftena om en långsiktig kapitalbildning och kvar av löftena om insyn och inflytande ligger i dag i den offentliga debatten ett antal hemligstämplade optionsavtal som enligt vad Bengt Silfverstrand tidigare säkerligen riktigt påpekade var ekonomiskt fördelaktiga för de inblandade personerna. Utred, detta och visa att regeringen är beredd att stå upp för sina idéer! Förvägra inte fondmotståndarna rätten att stå upp för sina idéer!

Anf. 22 Statsrådet BENGTT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Det är enligt min mening alldeles nödvändigt att alla som slåss för demokratins principer säger ifrån till de fondmotståndare som ligger bakom hot och påtryckningar. Tvekar man det minsta i fråga om detta får de kretsarna ett indirekt stöd. Vad som har oroat mig är att man på s. k. näringslivshåll inte klart och entydigt tar avstånd från dessa metoder. Jag konstaterar att varken Sten Andersson i Malmö eller Gunnar Hökmark i sina sista inlägg kostade på sig att ta avstånd från dessa metoder. Jag tycker att det är beklämmande.

Jan Wallander skriver följande i ett av sina inlägg:

”Jag tror därför att det skulle vara av stort värde för den långsiktiga utvecklingen av det fria näringslivet om opinionsbildande organisationer och ledande personer inom näringslivet klart deklarerade att de tar bestämt avstånd ifrån att använda ekonomiska påtryckningar som medel i den politiska kampen.

Drar man inte en klar sådan gräns får man räkna med att andra grupper i samhället inte heller drar någon klar gräns. Det är grupper som har helt andra politiska värderingar än näringslivet och som på detta sätt känner sig få stöd och motiv för att med hjälp av bojkotter och mer subtila ekonomiska påtryckningar försöka åstadkomma motsatta resultat.”

Herr talman! Det finns de som har velat skildra det som har hänt som ett uttryck för att motståndet mot fonderna alltjämt är starkt. Jag tolkar i stället skeendet så, att näringslivets ideologiska aktivister är beredda till allt hårdare slag med piskan för att hålla ihop flocken när sammanhållningen sviktar. Det är en moralisk bankrutt för dem som ställer sig upp som talesmän för det fria näringslivet när man bara böjer sitt huvud och samtycker.

Jag beklagar att jag från mina meddebattörer i denna debatt inte har fått höra ett klart avståndstagande från denna typ av hot.

Prot. 1986/87:86
13 mars 1987

*Om opinionsbildning-
en m. m. beträffande
löntagarfonderna*

Prot. 1986/87:86
13 mars 1987

*Om opinionsbildning-
en m. m. beträffande
löntagarfonderna*

Talmannen anmälde att Gunnar Hökmark och Sten Andersson i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1986/87:90 och 101 till lagutskottet

1986/87:110 till utrikesutskottet

1986/87:114 till socialutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1986/87:UB1 yrkande 7 till jordbruksutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1986/87:Ub2–Ub4 till utbildningsutskottet

1986/87:Ub5 yrkande 9 till trafikutskottet
yrkandena 30–33 till jordbruksutskottet
yrkande 34 till arbetsmarknadsutskottet
yrkande 35 till socialutskottet
yrkande 36 till bostadsutskottet
yrkandena 39–46 till näringsutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1986/87:Ub6 yrkande 6 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1986/87:Ub7–Ub20 till utbildningsutskottet

1986/87:Ub21 yrkandena 2–4 till kulturutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1986/87:Ub22–Ub42 till utbildningsutskottet

1986/87:Ub43 yrkandena 5–6 till justitieutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1986/87:Ub44–Ub78 till utbildningsutskottet

1986/87:Ub79 yrkande 1 till utrikesutskottet
yrkande 2 till näringsutskottet

1986/87:Ub80 till utbildningsutskottet

1986/87:Ub81 yrkande 7 till kulturutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1986/87:Ju109 till justitieutskottet

1986/87:U102–U104 till utrikesutskottet

1986/87:Sf109 till socialförsäkringsutskottet

1986/87:So125–So129 till socialutskottet

1986/87:Kr108 och Kr109 till kulturutskottet

1986/87:T110 till trafikutskottet

1986/87:Jo130–Jo137 till jordbruksutskottet

1986/87:Jo138 yrkandena 5 och 6 till utbildningsutskottet
yrkande 8 till näringsutskottet
i övrigt till jordbruksutskottet

1986/87:Jo139–Jo142 till jordbruksutskottet

1986/87:N131 till näringsutskottet

1986/87:N132 yrkande 1 till jordbruksutskottet
i övrigt till näringsutskottet.

1986/87:N133 och N134 till näringsutskottet

1986/87:Bo126 och Bo127 till bostadsutskottet

1986/87:N135–N150 till näringsutskottet

6 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1986/87:18 Presstöd (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:21 Kommunala frågor

1986/87:23 Anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:24 Anslag till allmänna val (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:25 Anslag till datainspektionen (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:26 Stöd till politiska partier (prop. 1986/87:100 delvis)

Skatteutskottets betänkande

1986/87:26 Vissa anslag för budgetåret 1987/88 inom finansdepartementets område (prop. 1986/87:100 delvis)

Lagutskottets betänkanden

1986/87:13 Arrendatorers rätt att förvärva arrendestället i vissa fall

1986/87:14 Bestämmelserna rörande nykterhet till sjöss

1986/87:15 Lagstiftning beträffande ideella föreningar

1986/87:16 Det allmännas skadeståndsansvar m. m.

Utrikesutskottets betänkande

1986/87:11 Vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets område (prop. 1986/87:100 delvis)

Kulturutskottets betänkande

1986/87:13 Anslag till museer och utställningar (prop. 1986/87:100 delvis)

Näringsutskottets betänkanden

1986/87:18 Vissa anslag inom utrikesdepartementets område (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:19 Vissa anslag till energiändamål, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:20 Ädelmetallkontroll

Prot. 1986/87:86
13 mars 1987

7 § Meddelande om interpellation

Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 13 mars

Meddelande om frågor

1986/87:201 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Anita Gradin om sysselsättningen i företag som bedriver handel med Sydafrika och Namibia:

I debatten mot en en skild svensk bojkott av Sydafrika har det hävdats att svenska löntagare och företag kommer att drabbas negativt och att bojkottmålet inte kommer att uppnås.

Företaget SwedeChrome AB i Malmö bildades formellt i juli 1984 av ett konsortium bestående av SKF, Malmö Energiutveckling (Malmö kommun), fjärde AP-fonden, Investor/Providentia, Johnsongruppen och Piren. Bolaget skall tillverka och sälja ferrokrom samt energi i form av gas och hetvatten. Provdrift och intrimning har pågått under hösten 1986, och under andra halvåret 1987 beräknas anläggningen ha uppnått fullt kapacitetsutnyttjande.

Investeringen är ca 500 milj. kr. och beräknas ge en sysselsättningseffekt i Malmöregionen på totalt 150 personer.

SwedeChrome AB planerar att i huvudsak erhålla sina råvaror (krommalm) från Sydafrika. Ett svenskt importförbud från nämnda land innebär att krommalm måste sökas hos andra leverantörer. Härvidlag uppstår stora problem för SwedeChrome AB då malmen från Sydafrika håller en hög kvalitet. Möjligheten att erhålla högklassig malm utanför Sydafrika är begränsad.

En isolerad svensk eller nordisk bojkott av Sydafrika kan därför få så allvarliga konsekvenser för SwedeChrome AB att driften äventyras.

Dessutom vill jag påpeka att sysselsättningsläget i Malmö kommun är ytterst besvärligt, framför allt efter beslutet om nedläggning av den civila fartygsproduktionen vid Kockums Varv.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta för att stödja företag som på grund av ett genomförande av regeringens förslag om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia, hamnar i svårigheter, och att de anställda därigenom riskerar att förlora sina arbeten?

8 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 12 mars

1986/87:430 av *Sig Josefson* (c) till finansministern om skatteproblemen vid generationsskifte i småföretag:

Arvs- och gåvoskattekommittén har ej tillåtits att se över generationsskiftesproblem för småföretagare. Enligt nu gällande regler är det skattemässigt mycket fördelaktigare att överlåta ett företag genom arv än under livstiden.

Avser regeringen att föreslå åtgärder som innebär att samma regler som nu gäller vid arv också skall kunna tillämpas vid generationsskifte under livstiden?

Prot. 1986/87:86
13 mars 1987

Meddelande om frågor

den 13 mars

1986/87:431 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Anita Gradin om handelshinder i Norden:

Enligt uppgifter i Malmöpressen anser Malaco AB i Malmö att man utsätts för handelshinder vid export till Finland. Under de senaste veckorna har Malaco AB förlorat stora pengar på grund av att finländska myndigheter ideligen finner skäl för att stoppa Malmöföretagets exportmöjligheter till Finland. Malaco påstår att åtgärderna vidtas i syfte att stödja finska företag.

Vilka åtgärder är statsrådet redo att vidta för att underlätta för svenska företag i de fall de anser sig vara utsatta för handelshinder inom Norden?

9 § Kammaren åtskildes kl. 11.22.

In fidem

BENGT TÖRNELL

Olof Marcussön